

**ELS dijous
DE SALUT
PÚBLICA**

Sessions científiques a Salvany

dijous, **29 DE SETEMBRE**

de 10:00 a 11:30 h

Sala d'actes Edifici Salvany

Roc Boronat, 81-95. 08005 Barcelona

PRESCRIPCIÓ SOCIAL I SALUT:

Un camí de doble direcció entre la consulta i la comunitat

Fent créixer l'evidència existent amb el projecte europeu *RECETAS*.

Laura Coll-Planas. UVic-UCC.

EVIDENCE

Evidència en prescripció social: on som?

Bickerdike et al., 2016

Open Access Research

BMJ Open Social prescribing: less rhetoric and more reality. A systematic review of the evidence

---

Liz Bickerdike,¹ Alison Booth,² Paul M Wilson,³ Kate Farley,⁴ Kath Wright¹

Review

Can Social Prescribing Foster Individual and Community Well-Being? A Systematic Review of the Evidence

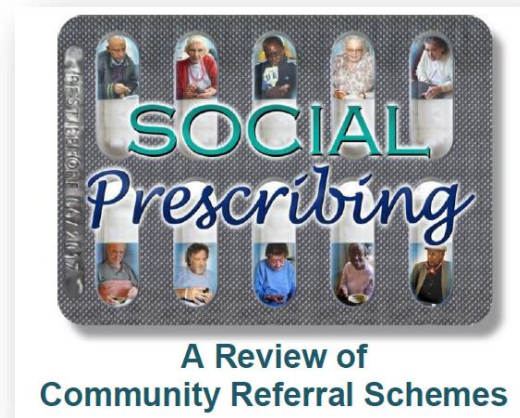
Vidovic, D.; et al., 2021

Research Report

Care Options for Primary Care:

The development of best practice information and guidance on Social Prescribing for Primary Care Teams

Keenaghan, Sweeney & McGowen, 2012

Thomson, Camic & Chaterge, 2015

UNIVERSITY OF WESTMINSTER®

A review of the evidence assessing impact of social prescribing on healthcare demand and cost implications

Polley, M.,¹ Bertotti, M.,² Kimberlee, R.,³ Pilkington, K.,⁴ and Refsum, C.⁵

Polley et al., 2017

A TOOLKIT ON HOW TO IMPLEMENT SOCIAL PRESCRIBING

Currently, quantitative findings around the effectiveness and cost-effectiveness of social prescribing are mixed, largely due to an absence of rigorous evaluation (7). However, it is important to note that social prescribing is not the same as medical prescribing and depends on the needs and preferences of the patient.

Studies indicate that social prescribing may be effective in improving health and well-being, as well as being cost-effective by reducing demand on the health sector.

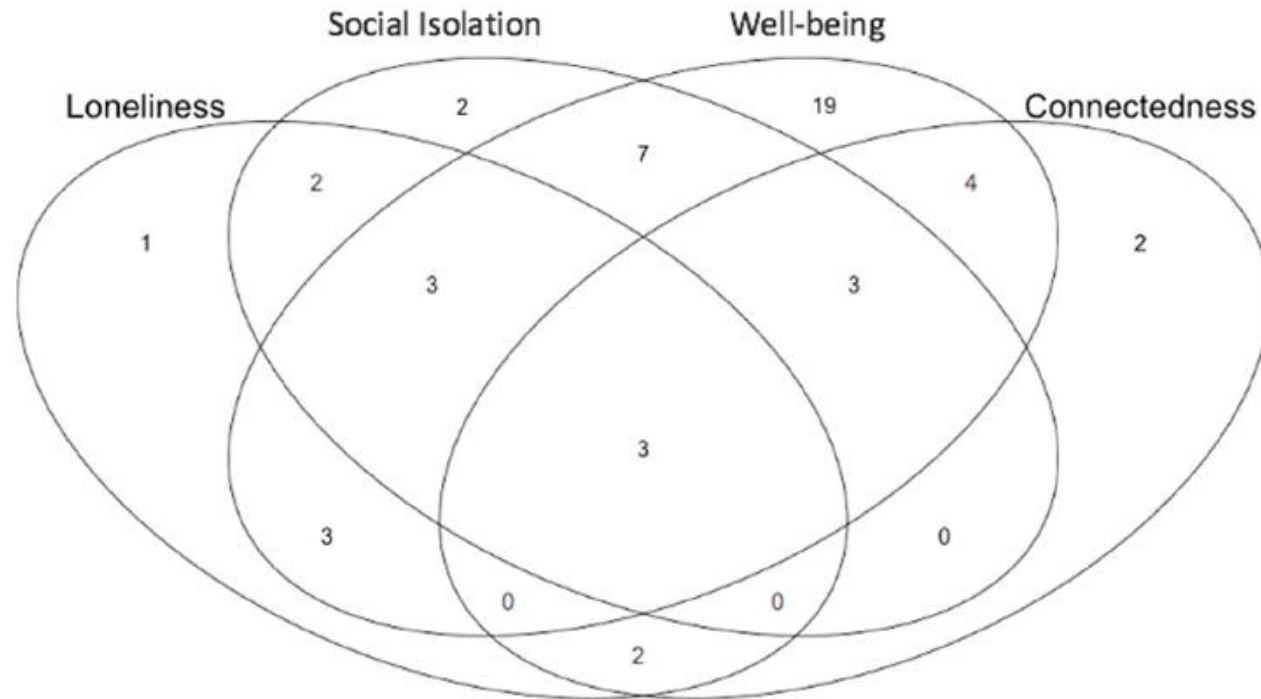
Evidència en prescripció social: on som?

Review

Can Social Prescribing Foster Individual and Community Well-Being? A Systematic Review of the Evidence

51 estudis

**Només un assaig
clínic!**

Evidència en
prescripció
social:
és possible?

Cal múltiples evidències:

- sobre múltiples grups poblacionals que se'n poden beneficiar
- sobre la manera de derivar/prescriure
- sobre múltiples activitats que són prescrites/realitzades
- sobre múltiples variables de resultat

Fent ús de les metodologies d'avaluació de les intervencions complexes

MODELS

A TOOLKIT ON HOW TO IMPLEMENT SOCIAL PRESCRIBING

Social prescribing is not an intervention by itself, but rather a pathway that helps to address the patient's needs.

is not the intervention itself – its success depends on the success of the services to which the patient is referred.

Guia de Prescripció d'actius comunitaris

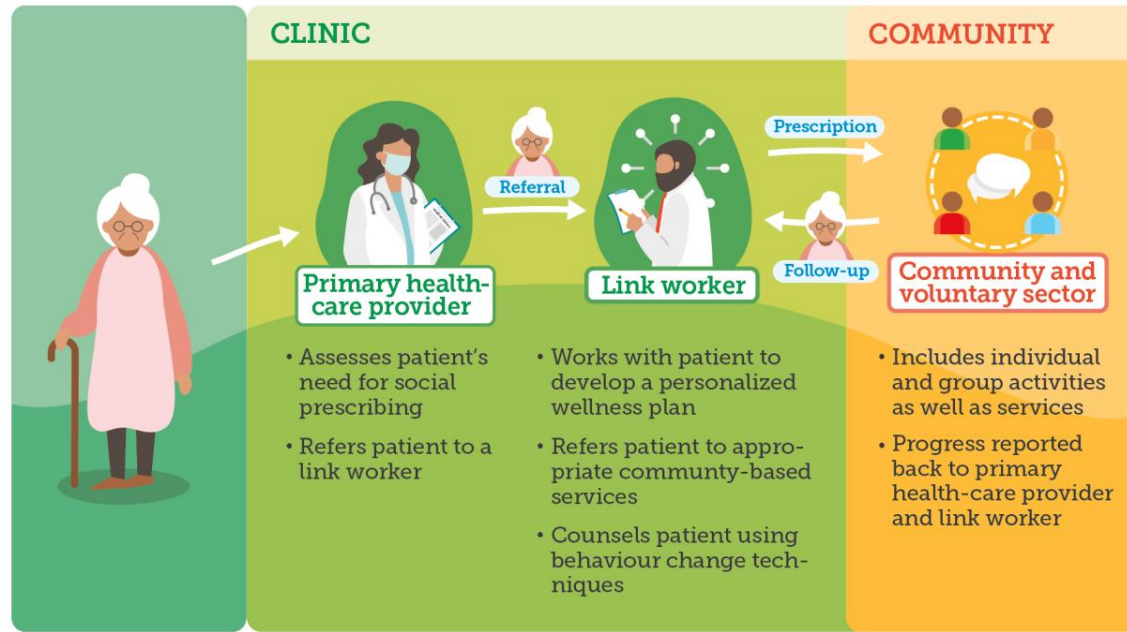
Programa

PRESCRIPCIÓ SOCIAL I SALUT (PSS)

Figura 2. Tipologies de prescripció social. Richard Kimberlee (2015).

Example of a social prescribing patient pathway built on the “holistic” model outlined by Husk and colleagues

Source: Husk et al. (1)

Model britànic del *linkworker*

Professionals sanitaris deriven pacients a **professional no sanitari** que fa d'enllaç (facilitador) per dissenyar una PrS personalitzada.

Reptes del model de la prescripció social

- **Qui** prescriu?
  - Els/les professionals coneixen suficientment ....
    - les persones ateses i les seves necessitats socials
    - les activitats
    - el procés de canvi que implica com per prescriure activitats?
  - A Catalunya tenim professionals formats per prescriure?
- **Com** es prescriu? Es prescriu? Es recepta? (receptes versus tiquets)
- **Com es fa la vinculació** amb l'activitat? Sabem prou del canvi de comportament que implica iniciar la participació a una activitat?
- **Què** es prescriu? On queden les activitats fora de les activitats formals?

RECETAS

Reimaginando Entornos para la Conexión y la Interacción
Testeando Acciones para la Prescripción Social en Espacios Naturales

Spain

Barcelona Institute for Global Health
ISGlobal

Fundació Salut i Envel·liment
FSIE-UAB

Agència de Salut Pública de Catalunya
ASPCAT

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya
UViC

France

Agence des Villes et Territoires Méditerranéens durable
AVITEM

Assistance Publique Hôpitaux de Marseille
APHM

England

University of the West England
UWE

Austria

University for Health Sciences, Medical Informatics and Technology
UMIT

Czech Republic

Charles University
CU

Finland

University of Helsinki
UH

United-States

Visible Network Labs
VNL

Ecuador

University of Cuenca
UC

Australia

RMIT University
RMIT

Principal investigator: Jill Litt (ISGlobal)

Model del RECETAS

LA MULTIPLICITAT D'ACTORS LOCALS
(SOCIALS, SANITARIS, CULTURALS) QUE
DERIVEN A UN GRUP

EL PAPER DELS **GRUPS D'IGUALS** QUE
FUNCIONA COM A ESPAI DE SUPORT I
PER DESCOBRIR ACTIVITATS

FOMENTAR L'**AUTONOMIA DELS**
GRUPS D'IGUALS (NO DEPENDÈNCIA
DELS PROFESSIONALS-FACILITADORS)

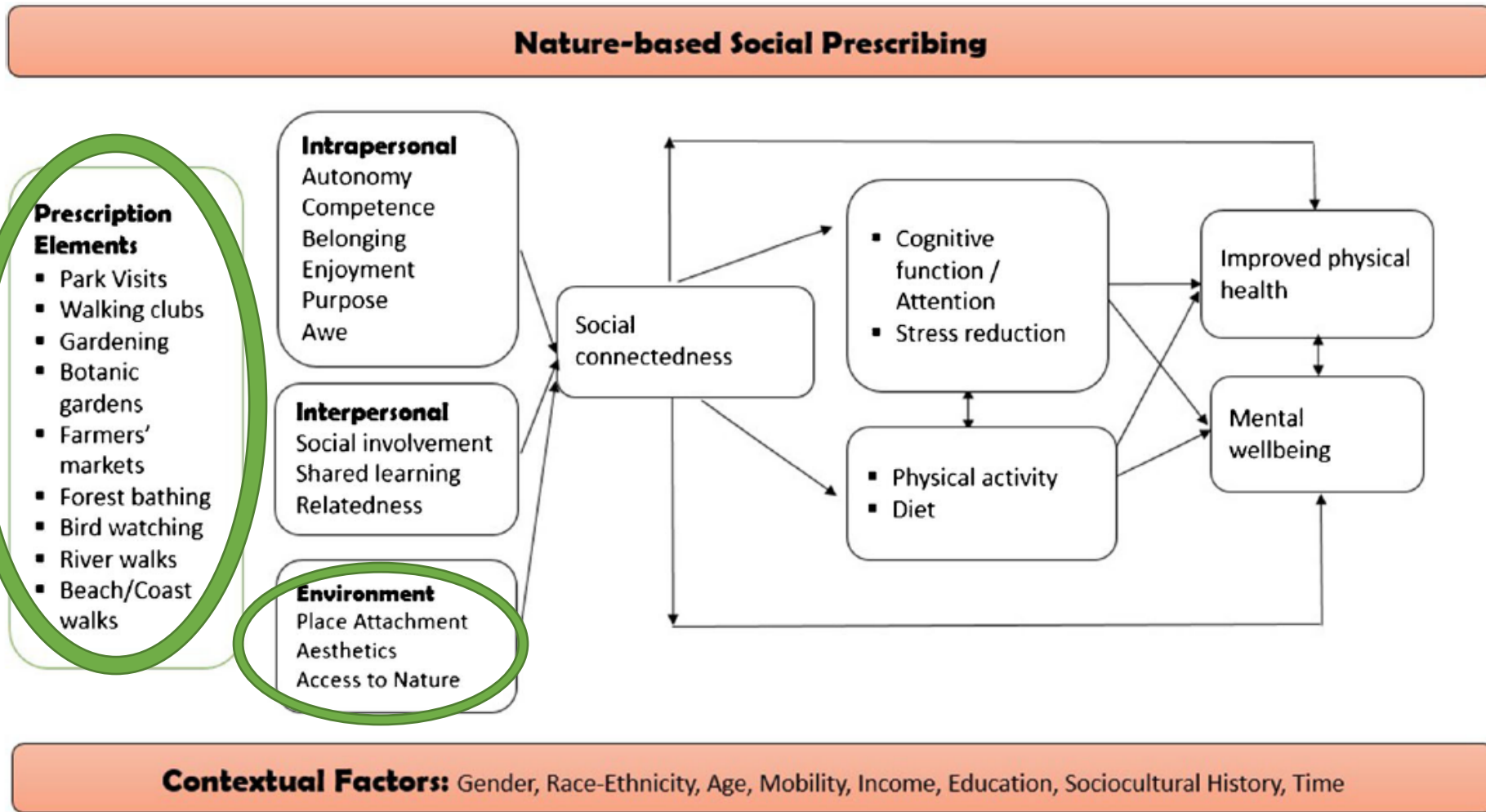

Fig. 1 Conceptualizing nature-based social prescriptions as an intervention to address social connectedness

Nature-based social prescribing

Contextual factors: gender, age, race, ethnicity, mobility, income, education, culture, time

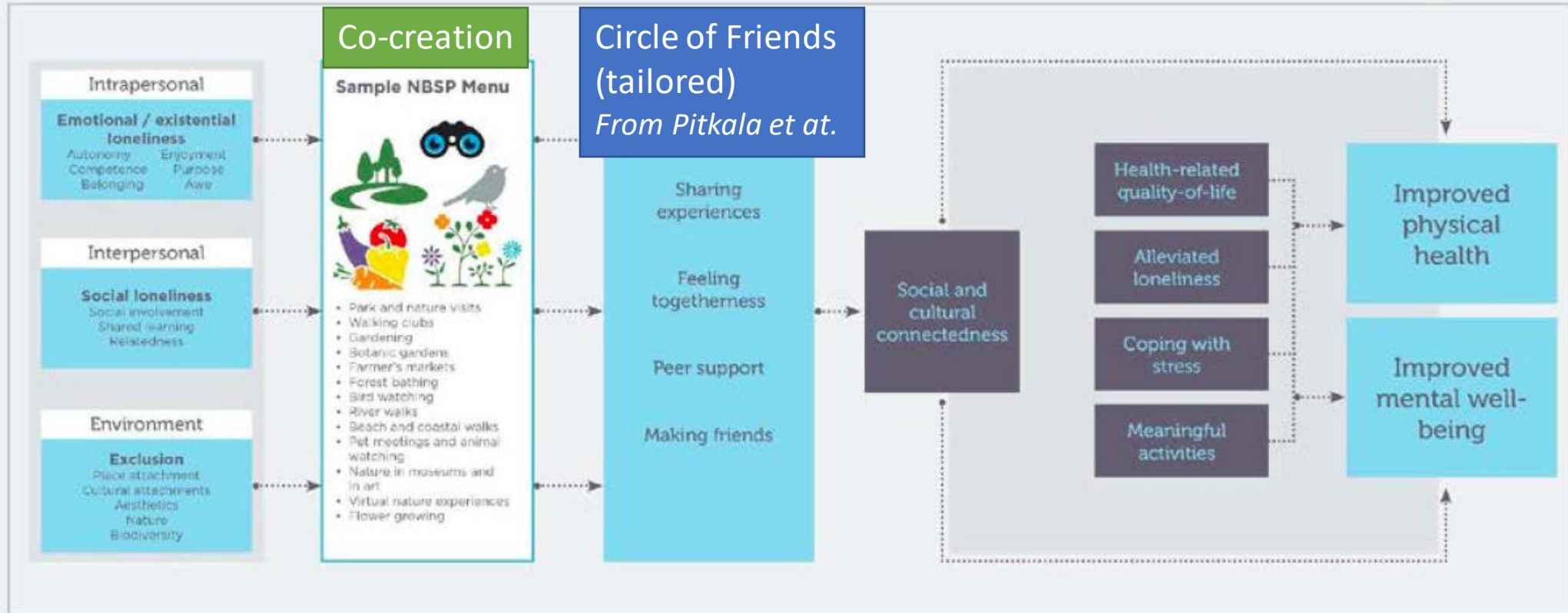

FIGURE 1.3.1C THEORETICAL MODEL DESCRIBING NBSP INTERVENTION

Com planegem testar la prescripció social basada en la natura?

Mitjançant mètodes i avaluacions científiques:

Estudis experimentals robustos

Anàlisi de xarxes

Anàlisi econòmics

Ciutats pilot:

Helsinki

Praga

Barcelona

Marsella

Melbourne

Cuenca

Volem definir l'**ecosistema d'actors** que treballen en la intersecció entre la natura i el benestar, amb un interès particular en adreçar la soledat utilitzant solucions basades en la natura (SBN). Això permetrà:

Això permetrà:

Identificar punts forts i limitacions per recolzar la PSBN a les àrees locals

Involucrar actors per disseminar i utilitzar els resultats

El menú per la prescripció social pot incloure:

- Grups de passeig
- Visites a parcs i entorns naturals
- Jardineria
- Jardins botànics
- Mercats de pagès
- Bany forestals
- Observació d'ocells
- Passejos pel riu
- Passejos per la platja i per entorns costaners
- Trobades de mascotes i observació d'animals
- Natura en museus i en l'art
- Experiències virtuals a la natura
- Granges urbanes

Els ciutadans i altres actors interessats contribuiran a **co-dissenyar un menú per a les PSBN** i a identificar les organitzacions i els recursos que podrien donar suport en les intervencions.

Ciutats en les que s'implementarà i avaluarà la intervenció

FIGURE 1.3.1B: SELECTED CITIES BY STUDY DESIGN, POPULATION AND SOCIO-ENVIRONMENTAL CONTEXT

A l'àrea de Barcelona:

- persones de +18 anys

- se senten soles

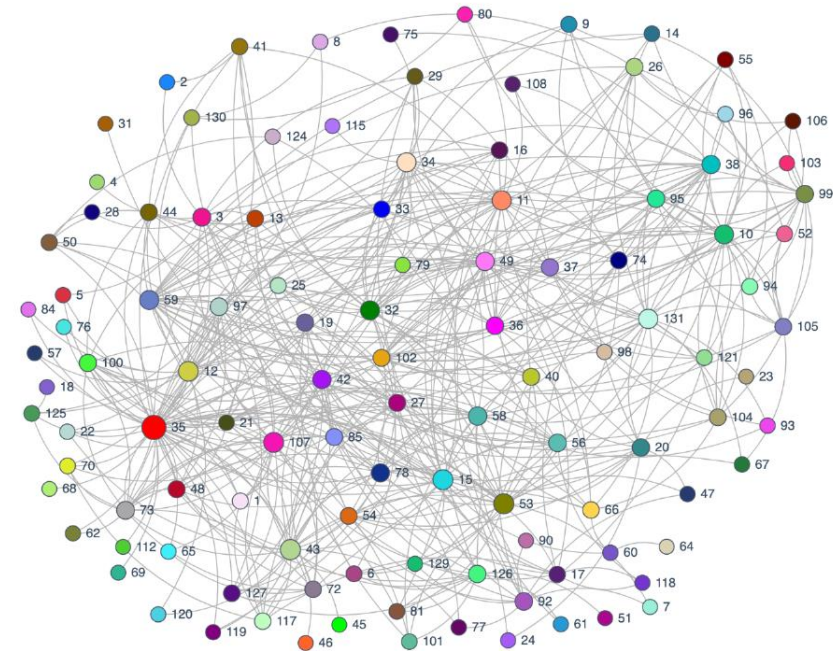
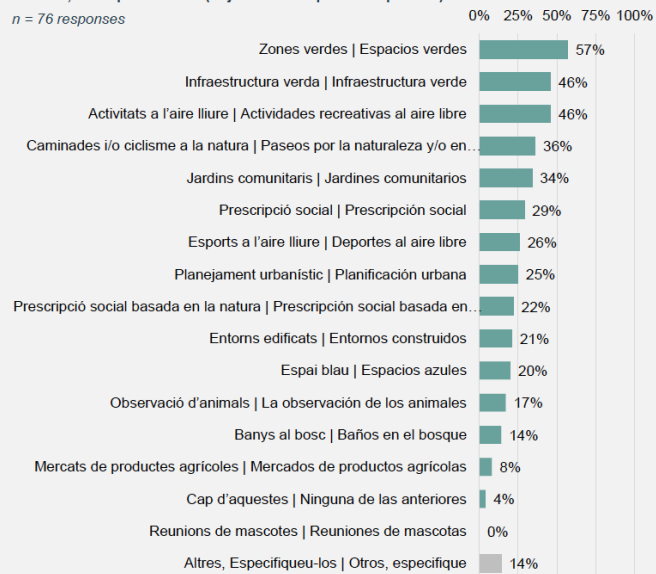
- resideixen en barris socio-econòmicament desfavorits

Enquesta sobre la xarxa social comunitària

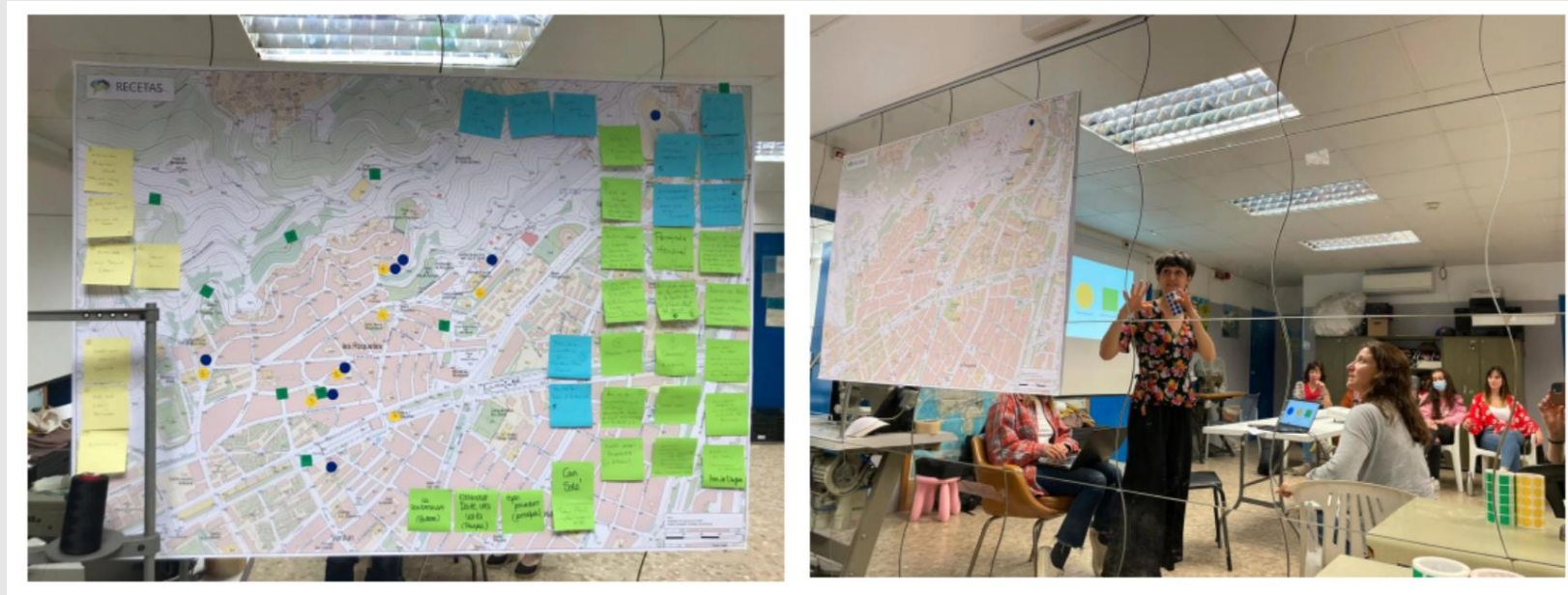
- **Àmbits de treball:** salut mental, benestar, soledat, medi ambient, prescripció social.
- **Període:** Novembre 2021
- **Mostra:** 131 organitzacions
- **Taxa resposta:** 62%

Q7: Quines solucions basades en la natura, els espais naturals o les activitats als espais naturals utilitza la vostra organització per abordar la salut mental, el benestar i la soledat, si és que n'aplica alguna? (Escolliu tots els que hi siguin aplicables.) ¿Cuál de las siguientes soluciones basadas en la naturaleza, espacios naturales o actividades en el espacio natural utiliza su organización para abordar la salud mental, el bienestar y la soledad, si es que lo hace? (Elija todas las que correspondan)

n = 76 respuestas

Procés de co-creació a Roquetes

Local Research Team in Barcelona

Laura Hidalgo

ISGlobal

Cristina Casajuana

Salut/Agència de Salut
Pública de Catalunya

Sergi Blancafort

Fundació Salut i
Envel·liment UAB

Sara Domènech

Fundació Salut i
Envel·liment UAB

Celia Santos Tapia

ISGlobal

University of Cuenca (Ecuador)

Gabriela Garcia

Paola Granizo

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 945095

Menú com a resultat del procés de co-creació

Horts

BiblioHort

Biblioteca Les Roquetes - Rafà Juncadella
Horari per definir
Contacte: nofuentesjd@diba.cat

Trobades setmanals per tenir cura d'un petit hort creat "ad hoc" en taules de cultiu al pati de la biblioteca.

Horts comunitaris

Vall de Can Masdeu
Amb freqüència per definir
Contacte: canmasdeu@canmasdeu.net
Més informació a <https://www.canmasdeu.net/horts-comunitaris/>

Grup de persones que treballen de manera comunitària parcel·les hortícules

Dijous el Hort

Vall de Can Masdeu
Dijous a les 10h
Contacte: canmasdeu@canmasdeu.net
Més informació a <https://www.canmasdeu.net/participar/dies-oberts/>

Un espai de participació al voltant de l'hort on aprenem i compartim com fer el maneig d'una hort ecològica.

Plantació i cura d'arbres fruiters

Fundació Els Tres Turons
Activitat mensual de 10h a 12h.
Contacte: marta.garcia@els3turons.org

Activitat enfocada a la recuperació de cultius fruiters a través de la plantació, poda i reg.

Horticultura

Fundació Els Tres Turons
Activitat mensual de 10h a 12h.
Contacte: marta.garcia@els3turons.org

Sessió on aprendre què és un hort, conèixer algunes plantes aromàtiques i tècniques de reproducció de plantes.

L'Hort del Mercat de la Vall Hebron i Teixonera

Cooperativa Tarpuna
Dimarts, dimecres o dijous de 9:30 a 12h, dissabtes de 10 a 14h o divendres de 15:30 a 18:30h.
Contacte: info@tarpunacoop.org

Treballar de manera col·laborativa en la realització de diferents tasques hortícules amb l'objectiu de distribuir les collites als diferents punts de suport alimentari, extretre i fer intercanvi de llavors locals i crear un espai d'aprenentatge i investigació.

Hort urbà CIRERERS

Cohabitatge CIRERERS
Horari per definir
Contacte: info@cirerers.sostrecivic.cat

Col·labora amb el projecte d'agricultura ecològica i espais verds urbans de la cooperativa.

Exercici i relaxació

Reconnecta't amb la natura

Casa de l'aigua de Trinitat Nova
Cada dos mesos
Contacte: casadelaiquadt8@gmail.com
Cal reserva prèvia

Passeig tranquil per potenciar els aspectes de la percepció i els sentits.

Natura, presència i emoció

Castell de Torre Baró
Dissabtes de 10 a 12h30. Entre setmana segons demanda.
Contacte: castell_torrebaro@bcn.cat

Sessions a les quals es convidava a ampliar la connexió amb un/a mateix/a i a l'expressió emocional a través de diferents exercicis que fomenten la presència a l'espai i l'aire lliure, en concret amb la natura.

Bany de bosc

Humus Therapy (FTHVB)
Horari per definir
Contacte: humustherapy@gmail.com

Despertar els sentits en un entorn natural per a millorar la salut en l'àmbit mental, social, espiritual i físic a través d'una sèrie d'activitats.

Grup caminaires

Pla Comunitària de Roquetes
Dilluns i dimecres de 9:30h a 11:30h
Contacte: placomunitariroquetes@gmail.com

Grup de caminants dinamitzat per un monitor esportiu.

Bany de bosc

Fundació Els Tres Turons
Activitat puntual de 10h a 12h.
Contacte: marta.garcia@els3turons.org

Sessió de regulació emocional on s'aprendran tècniques de mindfulness, consciència i treball sensorial.

Ruta en bicicleta

PES Cruïlla / Ke taller
Horari per definir
Contacte: pablo.arrabal@salesians.cat

Ruta amb bicicleta adaptada al grup i dinamitzada per voluntaris de l'entitat.

Activa't als parcs

Associació Esportiva Sarrià Sant Gervasi
Cada dos mesos
Plaça de l'Aqueducte: Dilluns de 10h a 11h; tal Txí i Txí Kung / Dimecres de 10h a 11h; Motricitat i memòria

Casa de l'aigua: Dimarts de 10 a 11h; tal Txí i Txí Kung / Dijous de 10 a 11h; Motricitat i memòria

Inscripció al lloc de la activitat. Més informació: <https://ajuntament.barcelona.cat/esports/es/deporte-en-el-espacio-publico/activate-en-los-parques>

Programa d'exercici físic i salut que es practica a l'aire lliure, en concret en diferents parcs i jardins de Barcelona, i que vol incentivar l'exercici físic per a cuidar la salut, mantenir una vida activa en l'àmbit psicològic i social, trobar-se en millors condicions, i reduir el risc de malalties mentre es gaudeix dels espais verds de la ciutat.

Tallers i rutes guiades

Punt d'interacció de Colserola

Vall de Can Masdeu
Dos diumenges al mes
Contacte: canmasdeu@canmasdeu.net
Més informació a <https://www.canmasdeu.net/pic/>

Tallers, xerrades, projeccions i actuacions, totes guiades, ofertes per una gran diversitat de talleristes, activistes i artistes, alguns d'ells membres de la comunitat.

Colserola inèdita

Castell de Torre Baró
Dissabtes de 10h a 12h. Una vegada cada trimestre i segons demanda d'entitats.
Contacte: castell_torrebaro@bcn.cat

Itinerari que transcorre pel vessant sud dels voltants del Castell i per una part d'obaga, endinsant-nos en un recorregut agradable i coneixent les característiques principals i espècies de la vegetació mediterrània adaptada a l'escassetat d'aigua.

Visites i educació agroecològica

Vall de Can Masdeu
Dilluns, dimarts, dimecres, divendres o dissabtes, mati o tarda.
Contacte: canmasdeu@canmasdeu.net

Rutes guiades per la vall i tallers pràctics per aprofundir en la comprensió del nostre estil de vida i el seu impacte sobre el medi ambient, l'agricultura ecològica i la permacultura, el consum responsable, la transformació social o la vida en comunitat.

Els indicis i rastres dels nostres veïns

Casa de l'aigua de Trinitat Nova
Cada dos mesos
Contacte: casadelaiquadt8@gmail.com
Cal reserva prèvia

Descoberta de rastres i indicis de quin animal o animals tenim per veïns. Realització d'una petjada amb fang.

L'entorn del Castell

Castell de Torre Baró
Dissabtes de 10h a 12h. Una vegada cada trimestre i segons demanda d'entitats.
Contacte: castell_torrebaro@bcn.cat

Itinerari en el qual s'explica diferents temàtiques ambientals relacionades amb el parc natural de Colserola i Barcelona a través de l'observació de l'entorn. També es convidava a descobrir diversos paisatges i adonar-nos de la influència humana a les franges de contacte entre el parc i la ciutat.

Canvi climàtic i adaptacions

Castell de Torre Baró
Dissabtes de 10h a 12h. Una vegada cada trimestre i segons demanda d'entitats.
Contacte: castell_torrebaro@bcn.cat

Itinerari en la part sud dels voltants de Castell en el que es parlarà sobre el canvi climàtic a partir dels coneixements previs dels participants i s'ampliaran els conceptes per així conèixer i ser conscients dels efectes presents i futurs en el nostre entorn.

Del Castell a la Font Muguera

Castell de Torre Baró
Dissabtes de 10h30 a 12h30. Una vegada cada trimestre i segons demanda d'entitats.
Contacte: castell_torrebaro@bcn.cat

Itinerari que transcorre pel vessant sud de Colserola on s'acompanya a descobrir i a gaudir del paratge bell i tranquil de la font Muguera i a conèixer algunes de les principals amenaces del Parc Natural de Colserola i com l'afecten: els incendis i les espècies invasores.

Taller artesania i reciclatge natural

Associació Som del Barri / Centre Toni i Guida
2 sessions mati i/o tarda
Contacte: somdelbarri@gmail.com

Trobar materials a la natura i generar una peça d'artesanía

Espais verds

Jardines de Rodrigo Caro
De l'1 de novembre al 31 de març, tots els dies de 10:00 h a 19:00 h.
De l'1 d'abril al 31 d'octubre, tots els dies de 10:00 h a 21:00 h.

És un jardí temàtic especialitzat en vegetació de clima mediterrani dels cinc continents. Trobarem fins a vintanta espècies diferents de plantes aromàtiques, vivaces, gramínies i dinou espècies arbòries.

Parc de Josep Maria Serra Martí

Accés lliure

Aquest espai verd, molt veïnal, no és solament un parc, sinó també un passeig i una plaça.

Parc del Pla de Fornells

Accés lliure

Ascendint per la fallda de la serra de Colserola, el parc del Pla de Fornells combina el seu caràcter eminentment forestal amb un traçat de disseny molt actual.

Serra de Colserola

Accés lliure

Un dels parcs metropolitans més grans del món.

iNaturalist

CREAF i GBIF Espanya
En qualsevol lloc, hora i freqüència.
Contacte: p.guzman@creaf.uab.cat, l.force@creaf.uab.cat

iNaturalist és una plataforma per registrar observacions de biodiversitat. Amb aquestes dades de la ciutadania, els científics i científiques poden estudiar la flora i la fauna. És, també, una xarxa social per naturalistes, ja que la comunitat d'usuaris ajuden a identificar les espècies que es pegen i poden deixar comentaris. S'apren sobre natura només utilitzant-la i funciona com a quadern de camp online propi, on tens les teves fotos d'animals, plantes i fongs, i el lloc i la data de quan els has observat. Podríem recollir i recopilar el conjunt de plantes, animals i fongs d'un indret concret (per exemple, el parc de sota de casa). Podem escollir el grup que més ens agradi: els arbres, els ocells o les diverses plantes de les jardineres, entre moltes altres possibilitats!

Ciència Ciutadana

RitmeNatura

CREAF i GBIF Espanya
Durant tot l'any, especialment els mesos de primavera i tardor.
Les observacions s'han d'enlavor idealment un cop per setmana però pot adaptar-se a la disponibilitat del participant.
Contacte: p.guzman@creaf.uab.cat, l.force@creaf.uab.cat

RitmeNatura és un projecte científic que compta amb la col·laboració ciutadana per registrar els comportaments de la natura modificats pel clima. Per participar en el projecte només es necessita el telèfon mòbil, descarregar-se l'aplicació d'iNaturalist i fotografar la natura indicant quin comportament es veu. Proposem apadrinar una planta, i anar-ne seguint els canvis almenys un cop per setmana: observar la primera flor oberta o registrar el moment en que la meitat de les flors estan obertes. Amb aquests tipus d'observacions s'ajuda a estudiar i entendre el canvi climàtic i els seus efectes sobre la natura.

Natura Benestar Connexió a les ciutats

Les activitats en grup en espais naturals urbans
milloren la salut i la qualitat de vida
de les persones que se senten soles.

Li agradaria participar en activitats amb altres persones i
estar en contacte amb la natura?

Reunió informativa:
Divendres 23 setembre, 18h.
Centre Ton i Guida

C/ Romaní 6. Roquetes
Activitat gratuïta.

www.recetasproject.eu

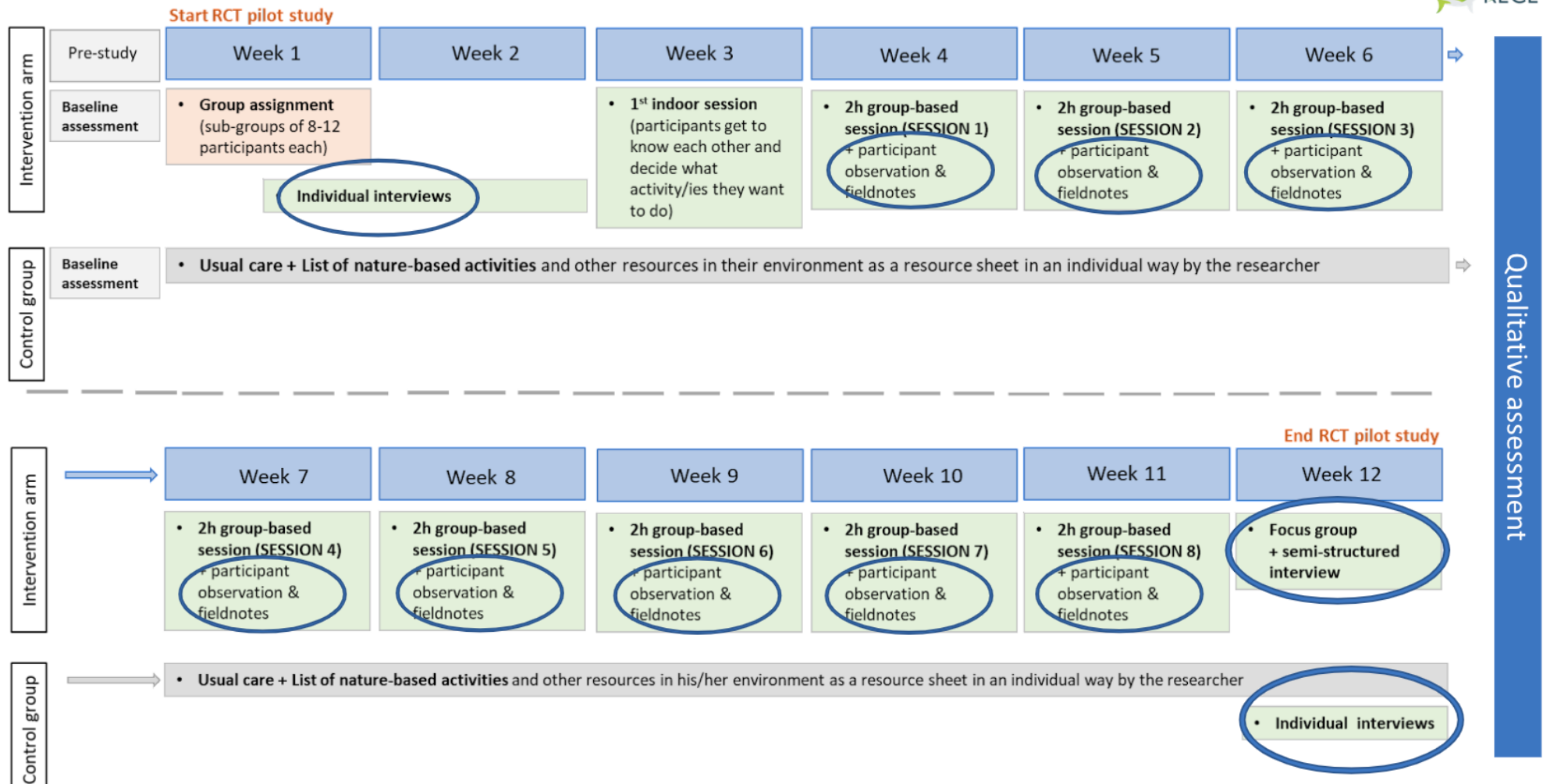
Activitats
dirigides a
persones
majors de
18 anys que
se sentin
soles.

1 sessió de
2 hores cada
setmana.

Grups reduïts.

Assaig clínic RECETAS-BCN

A) Experimental studies (Barcelona, Helsinki, Prague)

Àrees d'intervenció

- Procés de co-creació completat i pilot en marxa: **Roquetes (BCN)**
- Procés de Co-creació completat i intervenció en fase de preparació: **Poble Sec (BCN)**
- Presentació del projecte realitzada: **Trinitat Nova (BCN), Sagrada Família (BCN), Santa Coloma de Gramenet, Cornellà, El Prat, Sabadell, Castellar del Vallès**

Conclusions

Cal seguir treballant des de la pràctica avaluada y la recerca:

- per generar evidències a varis nivells.
- per obrir possibilitats de models que s'adaptin als múltiples contextos i necessitats.
- Per seguir construint un serveis sanitaris i socials sostenibles que donin resposta als malestars tenint en compte els determinants socials de la salut.

Moltes gràcies!

RECETAS

www.recetasproject.eu

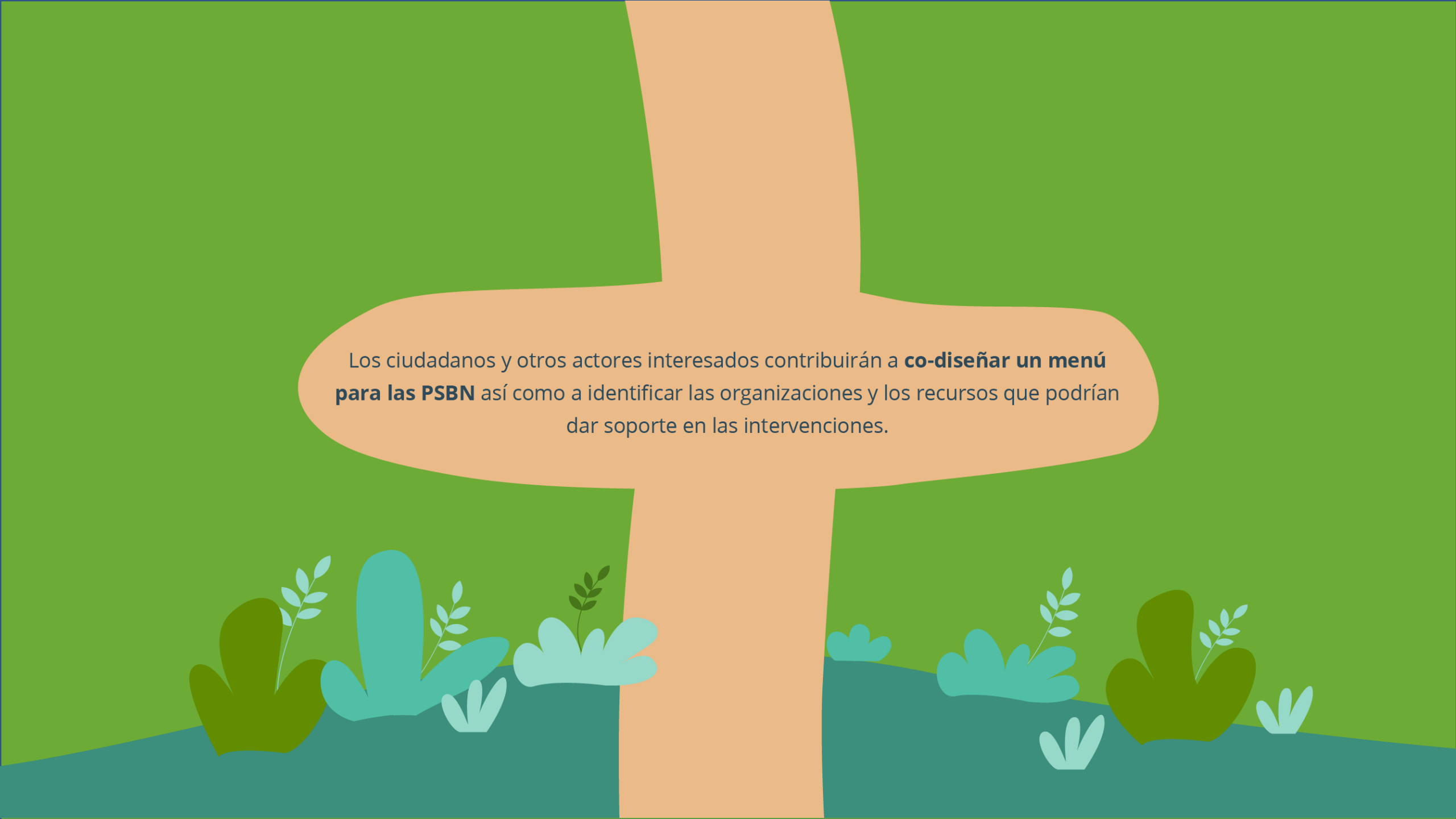
Conclusions

If we wish to know the potential of social prescribing to lead to universal financially sustainable healthcare, we urge researchers and practitioners to standardise definitions and metrics, and to explore conceptual linkages between social prescribing and system/community outcomes.

Review

Can Social Prescribing Foster Individual and Community Well-Being? A Systematic Review of the Evidence

Vidovic, D.; Reinhardt, G.Y.; Hammerton, C. Can Social Prescribing Foster Individual and Community Well-Being? A Systematic Review of the Evidence. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2021, 18, 5276. <https://doi.org/10.3390/ijerph18105276>

The image features a stylized tree with a thick, light-brown trunk and a large, rounded, light-brown canopy. The background is a solid green color. At the base of the tree, there are several stylized plants in shades of green and teal. A large, light-brown speech bubble is positioned in the center of the tree's canopy, containing text.

Los ciudadanos y otros actores interesados contribuirán a **co-diseñar un menú para las PSBN** así como a identificar las organizaciones y los recursos que podrían dar soporte en las intervenciones.

¿Cómo planeamos probar la prescripción social basada en la naturaleza?

¿De qué trata RECETAS?

5 AÑOS
MARZO 2021 A MARZO 2026

5 403 367 €
(PRESUPUESTO TOTAL)

¿Sabías que más de 1/3 de la población mundial se siente sola*? ¡La soledad es un gran reto de la salud pública!

De hecho, existen recursos y organizaciones externas al sector sanitario que podrían ayudar a reducir los costes de los tratamientos y mejorar el bienestar de las personas que se sienten solas

¿Sabías que la prescripción social basada en actividades en la naturaleza podría ser una anidoto a la soledad de la población?

RECETAS es un proyecto financiado por la Unión Europea que testeará y evaluará la **prescripción social basada en la naturaleza** (PSBN) en Europa, América Latina y Australia

El menú para
la prescripción social
puede incluir:

- Grupos de paseo
- Visitas a parques y naturaleza
- Jardinería
- Jardines botánicos
- Mercados de payés
- Baños forestales
- Observación de pájaros
- Paseos por el río
- Paseos por la playa y entornos costeros
- Encuentros de mascotas y observación de animales
- Naturaleza en museos y en el arte
- Experiencias virtuales en la naturaleza
- Granjas urbanas

WP2

Enquesta

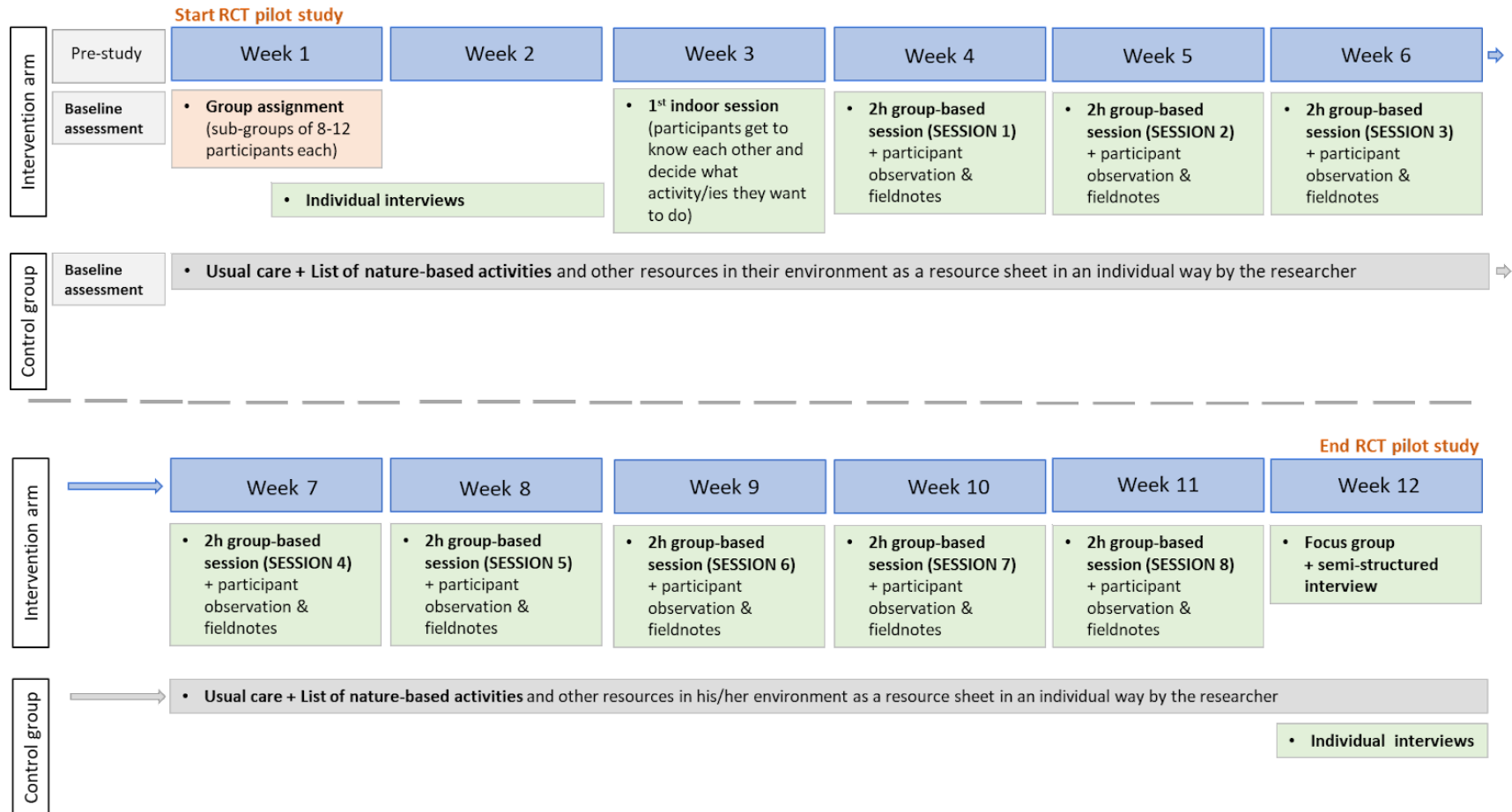
WP3

Procés de co-creació

WP4

Avaluació de la intervenció

Impactos de RECETAS

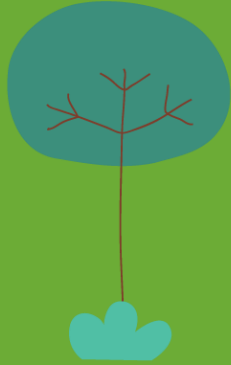
Dar soporte a las inversiones en SBN y en infraestructuras verdes para mejorar la salud y el bienestar de la población.

Mejorar las políticas y las prácticas del mundo real para reducir la soledad conectando personas con profesionales que trabajan con PSBN.

Reducir la presión sobre los sistemas de salud.

Evidència en prescripció social: és possible?

Review

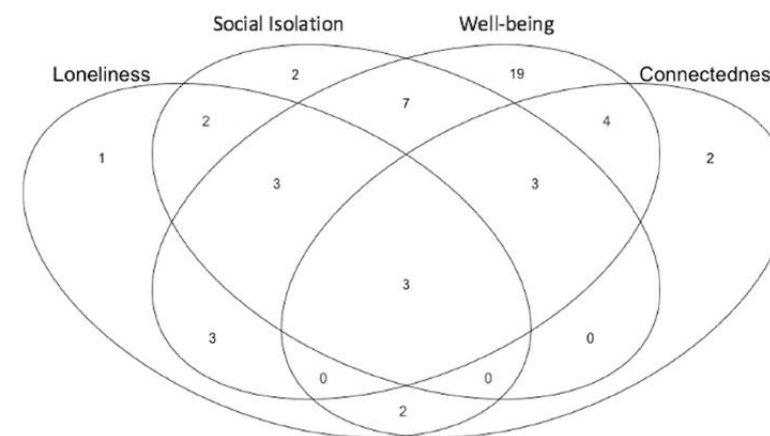
Can Social Prescribing Foster Individual and Community Well-Being? A Systematic Review of the Evidence

51 studies.

Several studies do not distinguish between core concepts and/or provide information on the measures used to assess outcomes;

*exactly **one peer-reviewed study presents a randomised controlled trial.***

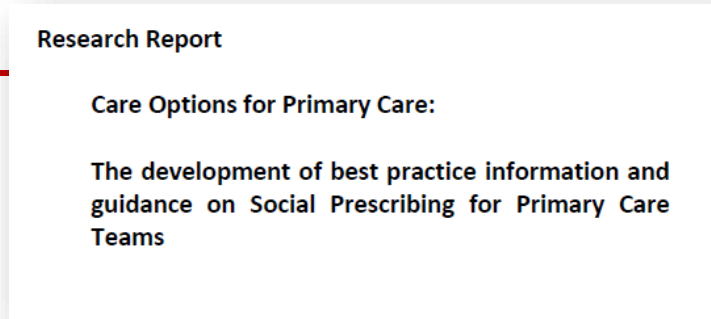
If we wish to know the potential of social prescribing to lead to universal financially sustainable healthcare, we urge researchers and practitioners to standardise definitions and metrics, and to explore conceptual linkages between social prescribing and system/community outcomes.

Figure 3. Venn diagram of the 51 papers according to which outcomes they address of the 4 key concepts that are the focus of this systematic review: loneliness, social isolation, well-being, and connectedness.

Evidencia – Revisiones de literatura de PrS

Keenaghan, Sweeney & McGowen, 2012

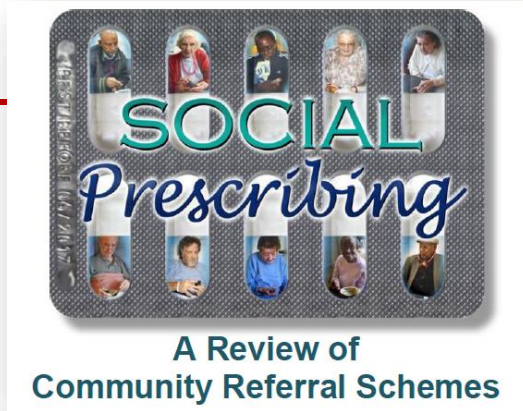

- Revisión de literatura - Irlanda/ internacional 2006 – 2011
- Artículos y literatura gris en diferentes áreas: atención primaria, salud mental, psicología, ciencias sociales

- **Enfoque de la revisión:**
  - ¿Qué funciona y para qué?
  - Retos y barreras
  - Variaciones locales
- **Definición de PrS:** enfocada en depresión y ansiedad
- **Conclusiones y recomendaciones:**
  - Principios de equidad, prevención y atención integrada centrada en pacientes
  - Enfoque colaborativo – actores de AP, cultura, servicios de familias
  - Evaluación desde el inicio

Evidencia – Revisiones de literatura de PrS

Thomson, Camic & Chatergee, 2015

- Revisión de programas y evaluación en UK / internacional 1993 - 2015
- 86 programas → 35 evaluados (40%) → 12 con escalas validadas (14%)

- **Enfoque de la revisión:**

- ¿Cómo ha surgido la prescripción social?
- Eficacia de opciones diversas de derivación

- **Definición de PrS:** Mecanismo para conectar pacientes con recursos no médicos de la comunidad

- **Conclusiones:**

- Toma de decisiones descentralizada: nacional → local
- Enfoque preventivo
- Atención de múltiples actores y atención holística

Evidencia – revisiones sistemáticas de PrS

- **Conclusiones:**

- Modificaciones en rutas de derivación

- Más éxito en Inglaterra con programas que utilizan modelo de "facilitador"

Evidencia – revisiones de literatura de PrS

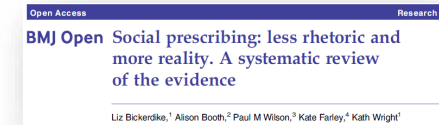
Conclusiones:

- Aumento de **la autoestima y la confianza**
- Mejoras en el **bienestar mental**. Disminución de síntomas de ansiedad y/o depresión y del estado de ánimo negativo.
- Aumento en la **sociabilidad**, habilidades de comunicación y conexiones sociales. Reducción del aislamiento social y de la soledad.
- Mejoras en la **motivación y optimismo sobre el futuro**.
- Mejoras en la **salud física** y un **estilo de vida** más saludables.
- Adquisición **de aprendizajes**, nuevos intereses y habilidades.

Evidencia – Revisiones de la literatura de PrS

Bickerdike et al., 2016

- Revisión de artículos, guías y webs entre 2000 – 2016. UK.

- Medidas de salud, bienestar y uso de servicios de salud
- Evaluación de 15 programas
- **Enfoque de la revisión:**
  - *Efectividad* de programas de prescripción social
  - *Calidad de las evaluaciones*
- **Definición de PrS:** Profesionales sanitarios derivan pacientes a un profesional no sanitario que hace de enlace (facilitador) para diseñar una PrS personalizada.
- **Conclusiones y recomendaciones**
  - No hay evaluaciones robustas para indicar la efectividad de la PrS

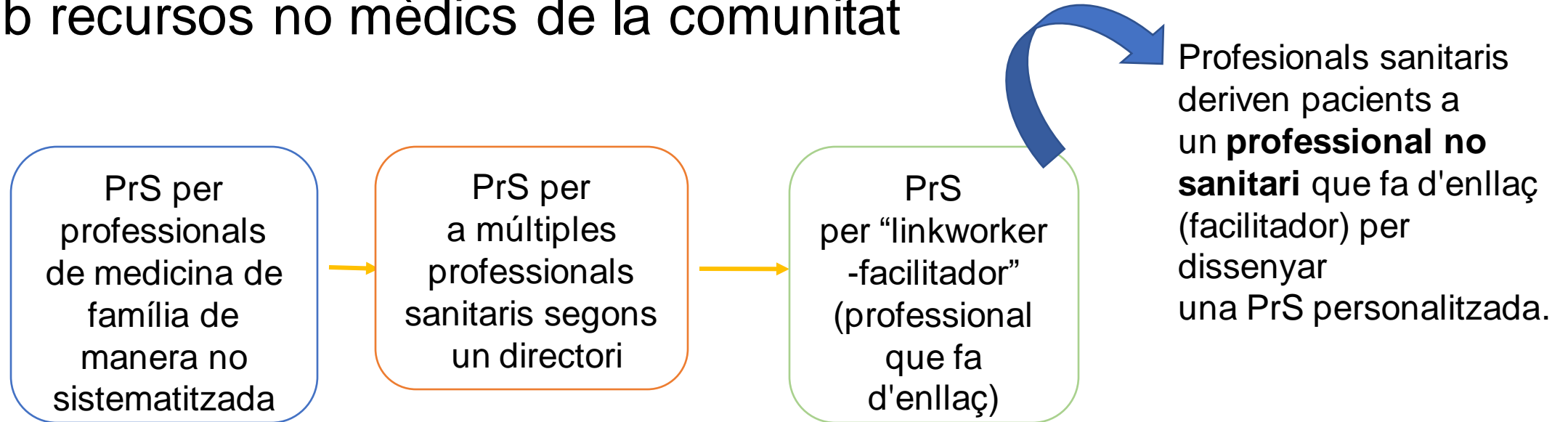
Limitaciones de la evidencia (Bickerdike, 2016)

- Falta de grupos de control.
- Períodos de seguimiento cortos (no adecuados para estudios coste-efecto).
- Falta de medidas estandarizadas.
- Pérdida de datos (gente mayor - alta mortalidad).
- Dificultad de control de las variables confusoras (ej. actitud positiva de profesionales sanitarios, cambios en el barrio/comunidad)

Models de prescripció social

- **Definició de PrS:** Mecanismes per connectar pacients amb recursos no mèdics de la comunitat

- A UK: èxit dels programes que utilitzen model del "facilitador" (Linkworker)

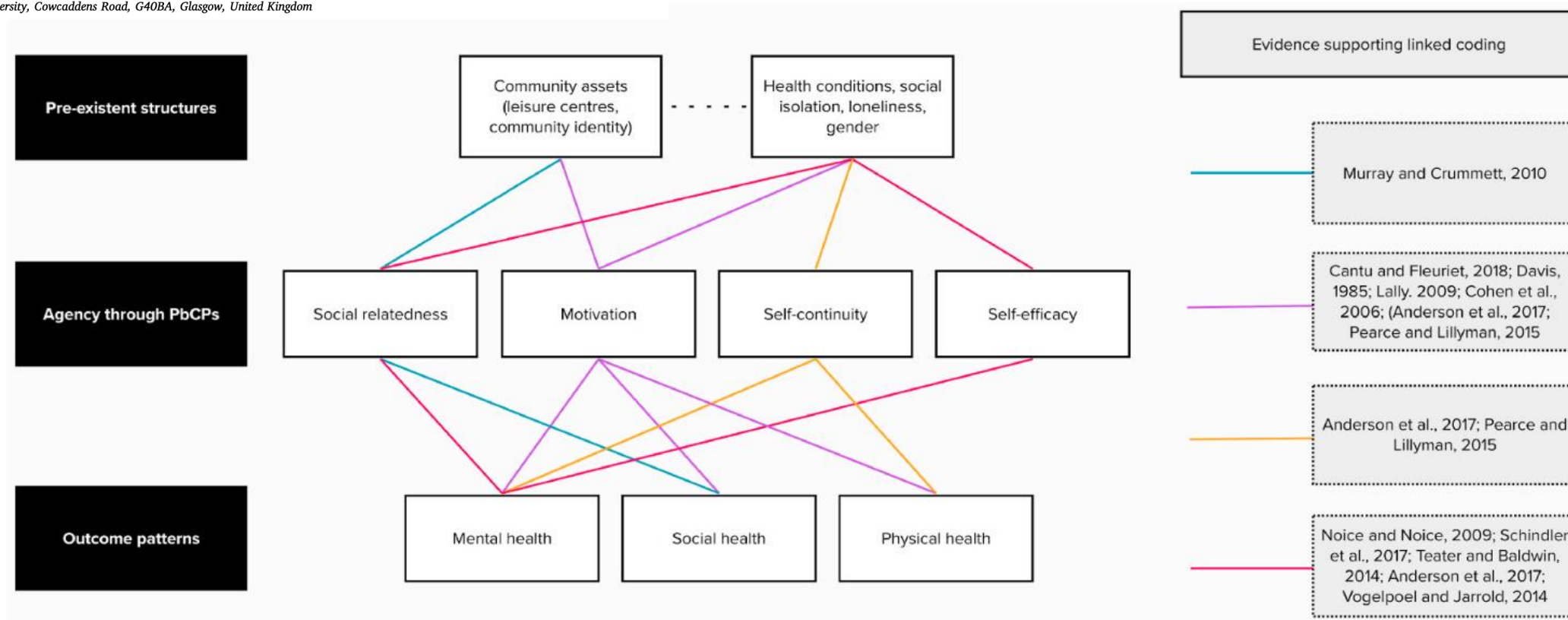
The health impacts of place-based creative programmes on older adults' health: A critical realist review

Enrico Bellazzecca^{a,*}, Simon Teasdale^b, Olga Biosca^b, Dawn A. Skelton^c

^a Department of Management, Economics and Industrial Engineering, Politecnico di Milano, Via Raffaele Lambruschini 4/B, 20156, Milano, Italy

^b Yunus Centre for Social Business and Health, Glasgow Caledonian University, Cowcaddens Road, G40BA, Glasgow, United Kingdom

^c School of Health and Life Sciences, Glasgow Caledonian University, Cowcaddens Road, G40BA, Glasgow, United Kingdom

Fig. 2. Tentative causal pathways describing how pre-existing structure and agency influence outcome patterns in PbCPs.

Evidencia– Revisiones de literatura de PrS

Polley et al., 2017

- Revisión sistemática de programas de **UK**
- Datos cuantitativos de uso de servicios
- Impactos sociales y económicos
- 14 estudios (sólo un EC aleatorizado y 2 con grupo control)

- **Definición de PrS:** Profesionales sanitarios derivan pacientes a un profesional no sanitario que hace de enlace para diseñar prescripción social personalizada
- **Conclusiones y recomendaciones:**
  - Resultados mixtos – positivos en general
  - Limitaciones en la evidencia – dificultad en evaluar programas complejos
  - Los que no asisten utilizan más servicios
  - PrS tiene tendencia a crecer – evaluaciones cualitativas muestran popularidad entre pacientes y profesionales

Resum

One of the strengths of social prescribing lies in providing a link to services that in most cases are already available in communities, thus having a potential for providing significant impact at a relatively low cost. There are several studies that have evaluated cost-effectiveness of social prescribing and show evidence of long-term savings (1,4). However, it is important to remember that these evaluations are very context specific.

Several studies have evaluated the impact of social prescribing on health outcomes of patients, as well as its impact on cost reduction within the health sector. Studies have shown that social prescribing may reduce primary care doctor and emergency department service demand (4), reduce secondary care referrals, improve psychological well-being, reduce anxiety and increase the perceived quality of life (5).

Patients have also reported reduced feelings of loneliness and social isolation and improved mental and physical health (6).

Currently, quantitative findings around the effectiveness and cost-effectiveness of social prescribing are mixed, largely due to an absence of rigorous evaluation (7). However, it is important to remember that social prescribing is not the intervention itself – its success depends on the success of the services to which the patient is referred.

In any social prescribing programme, it is encouraged to implement a strong monitoring and evaluation system. This allows evaluators to assess the impact of the programme, as well as to contribute to the global pool of knowledge, thereby strengthening the evidence pool.

A TOOLKIT ON HOW TO IMPLEMENT SOCIAL PRESCRIBING

Referències

1. Husk K, Blockley K, Lovell R, Bethel A, Lang I, Byng R, Garside R. What approaches to social prescribing work, for whom, and in what circumstances? A realist review. *Health Soc Care Community*. 2020 Mar;28(2):309–24. doi:10.1111/hsc.12839. Epub 2019 Sep 9. PMID: 31502314; PMCID: PMC7027770.
2. Braveman P, Gottlieb L. The social determinants of health: it's time to consider the causes of the causes. *Public Health Rep*. 2014;129 Suppl 2(Suppl 2):19–31. doi:10.1177/00333549141291S206.
3. Dahlgren G, Whitehead M. 1991. Policies and strategies to promote social equity in health. Stockholm, Sweden: Institute for Futures Studies.
4. Polley M, Bertotti M, Kimberlee R, Pilkington K, Refsum C. A review of the evidence assessing impact of social prescribing on healthcare demand and cost implications. London: University of Westminster; 2017.
5. Grant C, Goodenough T, Harvey I, Hine C. A randomized controlled trial and economic evaluation of a referrals facilitator between primary care and the voluntary sector. *BMJ* 2000;320:419–23.
6. Bickerdike L, Booth A, Wilson PM, Farley K, Wright K. Social prescribing: less rhetoric and more reality. A systematic review of the evidence. *BMJ Open*. 2017 Apr 7;7(4):e013384. doi:10.1136/bmjopen-2016-013384.
7. Pescheny JV, Randhawa G, Pappas Y. The impact of social prescribing services on service users: a systematic review of the evidence. *Eur J Public Health*. 2020 Aug 1;30(4):664–73. doi:10.1093/eurpub/ckz078. PMID: 31199436.

A TOOLKIT ON HOW TO IMPLEMENT SOCIAL PRESCRIBING

